

ЕКОНОМІКА, ПІДПРИЄМНИЦТВО, ЦИВІЛЬНЕ, ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО

УДК 347.77

В. І. ГРИЦАЙ,

*ад'юнкта кафедри охорони інтелектуальної власності, цивільно-правових дисциплін
факультету підготовки фахівців для підрозділів боротьби
з кіберзлочинністю та торгівлею людьми
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ДОМЕННИХ ІМЕН ТА ЇХ МІСЦЕ В СИСТЕМІ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Досліджено основні правові доктрини щодо правового режиму доменних імен. Проведено аналіз співвідношення доменних імен з об'єктами інтелектуальної власності, встановлено умови використання словесної частини торговельних марок та інших засобів індивідуалізації в структурі доменних імен, визначено їх місце в системі об'єктів права інтелектуальної власності.

Ключові слова: доменне ім'я, засоби індивідуалізації, право інтелектуальної власності, інформаційний ресурс, торговельна марка.

Hrytsai, V.I. (2015), "Legal regime of domain names and their place in the system of the objects of intellectual property law" ["Pravovyi rezhym domennykh imen ta yikh mistse v systemi ob'ektiv prava intelektualnoi vlasnosti"], *Pravo i Bezpeka*, No. 3, pp. 109–114.

Постановка проблеми. Перспективи інтеграції України до світової спільноти актуалізують проблему становлення національної системи охорони інтелектуальної власності та підвищення в такий спосіб іміджу та конкурентоспроможності країни. Формування інтелектуального капіталу держави залежить від ефективності правових механізмів, спрямованих на його розвиток та захист. Якщо в індустріальному суспільстві основними виробничими ресурсами є сировина та енергетичні ресурси, то в інноваційному суспільстві таким ресурсом стає інформація. Основною метою функціонування мережі Інтернет є обмін інформацією, і доменне ім'я виступає, фактично, єдиним засобом індивідуалізації інформаційного ресурсу.

Негативна практика визначення пріоритету прав володільців на комерційні (фірмові) найменування чи торговельну марку та складність делегування домену другого рівня в домені .ua без свідоцтва України на знак для товарів та послуг порушують питання про визначення місця доменних імен серед засобів індивідуалізації учасників цивільного обігу товарів і послуг та об'єктів права інтелектуальної власності в цілому.

Законодавчо цивільно-правовий режим доменних імен чітко не визначений і навіть на теоретичному рівні фактично залишається не сформованим. Також не врегульовано право особи на реєстрацію домену, що позбавляє її

можливості створення власного інформаційного ресурсу та захисту своїх прав.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченню правової природи доменних імен присвячено праці таких вчених, як А. Г. Серго, А. С. Андронов, А. С. Єшич, В. І. Скиба, Д. В. Бойко, З. Ю. Мілютін, І. І. Невзоров, І. О. Мікульонко, Н. І. Майданик, С. А. Бабкін, Т. С. Демченко та ін. Однак ряд питань у цій сфері потребують уточнення. Зокрема, не вирішеним залишається питання правового регулювання відносин щодо доменних імен у законодавстві та порядок врегулювання конфліктів, пов'язаних із зіткненням прав на доменні імена з правами на інші засоби індивідуалізації учасників цивільного обігу, товарів та послуг.

Мета статті сформулювати оптимальний підхід до встановлення правового режиму відповідно до особливих ознак доменного імені та визначити місце доменного імені в системі об'єктів права інтелектуальної власності.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи роботи вчених-цивілістів та практикуючих юристів, слід вказати, що сформулювалося декілька точок зору стосовно правового режиму доменних імен. До першої групи вчених віднесемо: В. І. Скибу, З. Ю. Мілютіна, І. І. Невзорова, С. А. Бабкіна, Т. С. Демченко, які дотримуються думки, що доменне ім'я не є самостійним засобом індивідуалізації, об'єктом права інтелектуальної власності та може бути

прирівняне до телефонного номера, поштової адреси, державного номерного знака автомобіля або реквізиту документа [1].

Враховуючи процедуру виникнення прав на доменні імена, прихильники такого підходу обґрунтовують свою позицію тим, що це права в межах договору реєстрації доменного імені, а саме доменне ім'я лише делегується певній особі для користування на визначений період. По суті, доменне ім'я – це символ, за допомогою введення якого користувач одержує доступ до певного інтернет-ресурсу, тобто до конкретної IP-адреси, символьним позначення якої воно і являється.

Оскільки доменне ім'я є всього лише засобом переадресації, то його можна прирівнювати до телефонного номера або звичайної адреси місцезнаходження об'єкта. Тому, на думку прихильників цього підходу, доменне ім'я, як і будь-яка інша адреса, не може бути об'єктом права інтелектуальної власності. Саме собою воно, як і адреса будинку без самого будинку, не може бути об'єктом договорів, пов'язаних із відчуженням права. Доменне ім'я виникає як результат укладення договору на надання послуг між реєстрантом та реєстратором. Останній зобов'язаний надавати реєстранту послуги, необхідні для технічного забезпечення делегування і функціонування доменного імені. Обидві сторони повинні виконувати свої зобов'язання протягом строку дії договору.

Згідно з цією доктриною питання правового режиму доменних імен обмежується технічними регламентами їх функціонування та пов'язаними з ними договірними відносинами.

Так, на думку Т. С. Демченко, доменне ім'я є електронною адресою, що дозволяє ідентифікувати у мережі Інтернет сукупність інформаційних ресурсів (Web-сторінку) конкретної юридичної чи фізичної особи [2].

Схожу точку зору висловлює І. І. Невзоров, зазначаючи, що доменне ім'я являється реквізитом, який дозволяє ідентифікувати документовану інформацію в мережі Інтернет [3, с. 106].

Отже, прихильники цієї доктрини враховують лише технологічні особливості виникнення та функціонування доменних імен. Доменні імена є лише засобом переадресації і тому не можуть бути об'єктом права інтелектуальної власності.

Сам правовий режим доменних імен обмежується виключно договірними та реєстраційними процедурами та за своєю суттю зводиться до договору про надання послуг (договір реєстрації доменного імені).

Інший підхід до визначення правового режиму доменних імен у своїх роботах пропонують А. А. Агеєнко, А. Г. Серго, В. Б. Наумов, В. О. Калютін, С. В. Петровський, Ю. Л. Немец та ін. Доменне ім'я – новий засіб індивідуалізації з особливим правовим режимом (В. О. Калютін) [4]; умовне позначення, призначене для індивідуалізації інформаційних ресурсів у комп'ютерній мережі Інтернет (А. Г. Серго, К. І. Гладкая) [5].

Слід також зазначити, що і серед науковців, які є прихильниками такої доктрини, немає єдиної думки щодо їх правового режиму. Тому вважаємо за доцільне розділити її на дві окремі групи.

Зокрема, можемо виділити твердження, що доменні імена є специфічною формою вираження традиційних засобів індивідуалізації (комерційним (фірмовим) найменуванням) чи торговельною маркою, які використовуються в мережі Інтернет.

Такий висновок можна зробити, проаналізувавши роботи А. Г. Серго, А. С. Єшич, В. Б. Наумова, які зазначають, що більшість спорів з приводу реєстрації та використання доменних імен пов'язані із засобами індивідуалізації та відбуваються навколо відомих комерційних (фірмових) найменувань, торговельних марок; під час вирішення спорів у адміністративному чи судовому порядку на доменні імена поширюється правовий режим зазначених засобів індивідуалізації.

У своїх дослідженнях автори наводять історичні аспекти виникнення доменних імен, міжнародну практику судових рішень та, посилаючись на ст. 6-bis Паризької конвенції з охорони промислової власності та ст. 16 Угоди TRIPS (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property), визначають пріоритет права на користування доменним іменем осіб, які отримали свідоцтво на торговельну марку [6].

І. М. Коваль наголошує на питанні, чи належить доменне ім'я до засобів індивідуалізації або воно залишається відкритим, хоча у будь-якому випадку воно виконує функцію адресації та ідентифікації, що притаманні торговельній марці, а це призводить до конфліктів між ними. Отже, на думку І. М. Коваль, законодавець правильно визначив виключне право володільця торговельної марки прямо забороняти зареєстрований знак у доменному імені. Змістовна характеристика доменів другого та третього рівнів дозволяє кваліфікувати їх як похідний засіб індивідуалізації інформаційних ресурсів фізичних чи юридичних осіб. У випадку, якщо домен другого чи третього рівнів

містить ім'я, прізвище фізичних осіб, найменування юридичних осіб тощо, то на нього поширюється режим засобів індивідуалізації фізичних чи юридичних осіб. В усіх інших випадках доменне ім'я є засобом ідентифікації інформаційного ресурсу в Інтернеті [7, с. 8–9].

Таким чином, можемо визначити, що цивільно-правовий режим доменних імен як похідної форми традиційних засобів індивідуалізації формується відповідно до його ієрархічної побудови. Може включати в себе цивільно-правові режими мережі Інтернет, доменної зони першого, другого і далі рівнів, комерційних (фірмових) найменувань, торговельних марок чи інших засобів індивідуалізації фізичних чи юридичних осіб.

Деякі автори висловлюють думку, що доменне ім'я може бути взагалі не пов'язане із засобами індивідуалізації, а виступає самостійним засобом індивідуалізації.

Критикуючи думку щодо отождолення доменного імені з комерційним (фірмовим) найменуванням чи торговельною маркою, наведемо зауваження, яке робить О. О. Осокін. Він наголошує, що слід розмежовувати поняття «товарний знак» та «словесне позначення». Одного факту, що доменне ім'я є словом, недостатньо для визнання тотожності цих термінів [8].

У своїх дослідженнях І. О. Мікульонюк зазначає, що приблизно 80 % усіх знаків для товарів і послуг у світі є словесними [9, с. 26]. І цілком закономірно, що словесна частина доменного імені може співпадати з аналогічною формою цього засобу індивідуалізації.

Не є порушенням прав на торговельну марку і використання третьою особою як доменного імені позначення, словесна охоронювана частина якого відповідає цій марці, у тому випадку, якщо особа, яка зареєструвала доменне ім'я, має відповідне право на інший словесний, аналогічний за написанням об'єкт прав (торговельна марка, охоронювана частина промислового зразка, окремі об'єкти авторського права тощо) [10].

Вказане правило втілене в нормі ч. 6 ст. 16 закону України «Про охорону прав на знак для товарів і послуг», згідно з якою виключне право власника свідоцтва забороняти іншим особам використовувати без його згоди зареєстрований знак не поширюється на випадки: 1) здійснення будь-якого права, що виникло до дати подання заявки, або якщо був заявлений пріоритет до дати пріоритету заявки; 2) некомерційного використання знака; 3) добросовісного застосування ними своїх імен чи адрес [11].

Крім того, зауважимо, що слід мати на увазі й те, що доменні імена у своїй структурі дійсно

можуть мати позначення, здатні розрізняти товари, послуги юридичних осіб між собою. Однак у таких випадках варто врахувати той факт, що доменне ім'я може складатися з обмеженої кількості символів, тоді як традиційні засоби індивідуалізації мають більш широке коло засобів для свого вираження.

Слід підкреслити, що торговельні марки та доменні імена мають спільне функціональне призначення – забезпечувати ідентифікацію товарів або послуг, інформацію про них у мережі Інтернет. Словесні позначення, що є об'єктами торговельних марок та доменних імен другого рівня, також можуть збігатися. Водночас існує ряд відмінностей у правовому режимі цих засобів індивідуалізації. Механізм правової охорони торговельних марок, за винятком добре відомих, базується на принципах національного режиму, територіальності та спеціалізації, тобто поширюється лише на територію однієї держави та в межах зазначеного в заявці (свідоцтві) класу товарів та послуг. Для іншої групи товарів у патентних відомствах інших держав можуть бути зареєстровані тотожні чи схожі марки на ім'я інших осіб. Володілець зареєстрованої торговельної марки вправі вимагати заборони використання будь-якого тотожного чи схожого позначення щодо однорідних товарів незалежно від сфери застосування такого позначення, у тому числі і в мережі Інтернет. Тобто новизна заявленого як марка позначення має відносний характер та не виключає можливість реєстрації аналогічних чи подібних знаків для ідентифікації неоднорідної продукції чи для однорідних товарів, але в межах території іншої держави.

За своїм характером домен є унікальним, оскільки технічні особливості доступу до доменних імен виключають можливість існування в цій системі двох тотожних доменних імен. Воно може бути лише абсолютно новим, комбінація допустимих символів при реєстрації може бути використана один раз для всіх країн світу. Домен належить лише одній особі, не обов'язково суб'єкту підприємницької діяльності. Для ідентифікації доменного імені в мережі Інтернет мають значення всі символи, використані під час його реєстрації, у тому числі доменна зона.

Реєстрація доменного імені здійснюється виключно з метою створення інформаційного ресурсу, при цьому саме воно є єдиним засобом адресації до інформаційного ресурсу в мережі Інтернет. Фактично доменне ім'я виконує функції не лише адресації до інформаційного ресурсу, а є ще і засобом індивідуалізації та назвою інформаційного ресурсу.

Користувач мережі Інтернет запам'ятовує назву інформаційного ресурсу та в подальшому звертається до нього саме як до доменного імені, тому воно є складовою частиною вартості цього ресурсу [12].

Основна вартість інтернет-компанії складається з її престижу, тобто «goodwill». «Goodwill» – це умовна вартість ділових зв'язків, нематеріальних активів, престиж торгової марки, стійка клієнтура, репутація тощо. Він отримується внаслідок зростання репутації компанії серед клієнтів протягом багатьох років і дозволяє одержувати доходи, що перевищують доходи, одержані за його відсутності. Goodwill інтернет-компанії безпосередньо об'єктивувався в її доменному імені, оскільки саме воно є сполучною ланкою між компанією і клієнтами. Тому доменні імена сайтів, що добре зарекомендували себе, мають високу вартість і часто є об'єктами різних договорів [13; 14, с. 16–17].

У доменному імені як об'єкті права інтелектуальної власності можемо виділити такі ознаки: глобальний (міжнародний) характер використання; нематеріальний характер; виключний характер; адресний (ідентифікаційний) характер для телекомунікаційної мережі; індивідуалізуючий характер (вирізнення ресурсу з-поміж однорідних послуг та суміжних об'єктів інтелектуальної власності); може належати будь-якій особі.

Проаналізувавши зарубіжну практику вирішення спорів, пов'язаних з використанням доменних імен, можна дійти висновку, що офіційно визнаним в Європі є саме майновий підхід. Виключне право на використання доменного імені має економічну цінність, а відповідно, є правом власності в розумінні Протоколу № 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Відповідно до ч. 1 ст. 1 цього Протоколу кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своїх прав інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права [15].

Викладене дозволяє підтримати точку зору, що доменні імена за своєю юридичною природою прирівнюються до засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг. Водночас відсутність законодавчого визначення доменних імен як різновиду об'єктів прав інтелектуальної власності не суперечить твердженню щодо можливості поширення на нього правової охорони цивільним законодавством. Так, відповідно до ст. 420 Цивільного кодексу України можуть отримати охорону й інші не зазначенні у цій статті об'єкти права інтелек-

туальної власності, оскільки у положеннях зазначеної статті окремо не наголошено на вичерпному переліку об'єктів права інтелектуальної власності.

Висновок. Узагальнюючи результати досліджень, отриманих під час аналізу правових доктрин щодо визначення цивільно-правового режиму доменних імен, доходимо висновку про його дуалістичний характер. Це явище виникло внаслідок конфлікту двох систем регламентації – першої, яка існує в мережі Інтернет та слугує для адресації та доступу до інформаційних ресурсів, і другої, встановленої в різних галузях діючого законодавства, покликаної для індивідуалізації учасників цивільного обороту продукції, виконання робіт, надання послуг тощо. Однак завдяки саморегуляції, яка притаманна мережі Інтернет, та нагальна необхідність використання доменних імен та вирішення спірних питань між ними та засобами індивідуалізації призвела до своєрідного злиття цих понять з метою вирішення конфліктних ситуацій у площині існуючого в законодавстві цивільно-правового режиму. Цивільно-правовий режим індивідуально визначеного доменного імені слід визначати з огляду наявності в нього конкретних сегментів індивідуалізації в його структурній побудові.

Правовий режим доменних імен, з огляду на їх технічні особливості та з метою необхідності вирішення конфліктів з правами володільців на традиційні засоби індивідуалізації, слід скорегувати в напрямку розгляду домену як способу створення та функціонування інформаційного ресурсу в мережі Інтернет.

Крім того, варто розмежовувати сам факт створення доменного імені як результат інтелектуальної творчої діяльності людини, реєстрацію доменного імені та його інформаційне наповнення. Також необхідно враховувати той факт, що домен є багатофункціональним явищем, яке може використовуватися не лише з комерційною метою (вирізнення суб'єктів, товарів, робіт, послуг серед однорідної маси – аналогія призначенню комерційного (фірмового) найменування чи торговельної марки), а й і з некомерційною. Інформаційний ресурс може бути використаний для розміщення будь-якої інформації, у тому числі об'єктів права інтелектуальної власності. У разі виникнення конкуренції між традиційними засобами індивідуалізації та правом на доменне ім'я – пріоритет слід визначати за володільцем засобу індивідуалізації, що був зареєстрований раніше або використовується протягом тривалого часу з урахуванням теорії вичерпання права.

Домен, з точки зору цивільного права, слід розглядати як засіб вирізнення інформаційного ресурсу в телекомунікаційній мережі без обов'язкової його прив'язки до мети використання чи інформаційного наповнення. Тобто доменне

ім'я – це єдиний спосіб його ідентифікації і за своєю суттю є самостійним засобом індивідуалізації учасників цивільного обігу, який слід відносити до категорії нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності.

Список використаних джерел

1. Ешич А. С. Правовое регулирование отношений по использованию товарного знака и иных средств индивидуализации в доменном имени : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 [Електронний ресурс] / Ешич Анастасия Славолубовна. – М., 2007. – 201 с. – Режим доступу: <http://diss.rsl.ru/diss/07/0352/070352020.pdf>.
2. Демченко Т. С. Проблеми гармонізації законодавства України про товарні знаки з міжнародно-правовими нормами : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Демченко Тетяна Сергіївна. – Київ, 2002. – 17 с.
3. Невзоров И. И. О соотношении доменного имени с объектами интеллектуальной собственности / И. И. Невзоров // Хозяйство и право. – 2006. – № 1. – С. 105–109.
4. Калятин В. О. Проблемы правового регулирования доменных имен в гражданском законодательстве [Електронний ресурс] / В. О. Калятин // Вестник гражданского права. – 2006. – № 2. – Режим доступу: <http://www.center-bereg.ru/h1791.html>.
5. Серго А. Правовое регулирование доменных имен [Електронний ресурс] / А. Серго, Е. Гладкая // Хозяйство и право. – 2010. – Прил. № 3. – [48 с.]. – Режим доступу: http://www.hozpravo.ru/archive/2010/2010_3_p.pdf.
6. Власов А. Доменное имя и товарный знак [Електронний ресурс] / Александр Власов // Юридическая практика : [сайт]. – Режим доступу: <http://pravo.ua/article.php?id=10007548>.
7. Коваль И. Неправомерное использование знаков для товаров, услуг и недобросовестная конкуренция / И. Коваль // Підприємництво, господарство і право. – 2004. – № 4. – С. 7–11.
8. Осокин А. Правовой статус доменных имен [Електронний ресурс] / А. Осокин. – Режим доступу: <http://www.legalhelp.ru/rus/articles/ao2.shtml>.
9. Мікульонюк І. О. Інтелектуальна власність : навч. посіб. [Електронний ресурс] / І. О. Мікульонюк ; Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн. ін-т». – 3-тє вид., перероб. та допов. – Київ : НТУУ «КПІ», 2012. – 238 с. – Режим доступу: <http://cpsm.kpi.ua/Doc/IP%20-%202012-300.pdf>.
10. Майданик Н. Право на доменне ім'я в мережі Інтернет: поняття і правова природа [Електронний ресурс] / Наталія Майданик // Юридична Україна : б-ка наук. юрид. періодики України. – Режим доступу: <http://www.pravnuk.info/urukrain/1020-pravo-na-domenne-im-ya-v-merezhi-internet-ponyattya-i-pravova-priroda.html>.
11. Про охорону прав на знак для товарів і послуг : закон України від 15 груд. 12.1993 р. № 3689-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>. – Ред. станом на 21.05.2015.
12. Андронов А. Доменное имя как часть информационного ресурса [Електронний ресурс] / А. Андронов // Интеллектуальная собственность. Промышленная собственность. – 2004. – № 4. – С. 50–56. – Режим доступу: http://patentus.ru/statyi/tz/domennoe_imya.html.
13. Кулініч О. О. Доменне ім'я як похідний засіб індивідуалізації інформаційних ресурсів фізичних та юридичних осіб у мережі Інтернет [Електронний ресурс] / О. О. Кулініч // Актуальні проблеми держави і права. – 2009. – Вип. 51. – С. 195–200. – Режим доступу: <http://apdp.in.ua/v51/31.pdf>.
14. Дмитриев С. Доменные имена: проблемы российского и зарубежного законодательства / С. Дмитриев, О. Рузакова // Интеллектуальная собственность. Авторское право и смежные права. – 2001. – № 6. – С. 15–24.
15. Пархоменко А. Правовая природа доменного имени / Андрей Пархоменко // Ліга. Блоги [Електронний ресурс]. – 14.12.2011. – Режим доступу: <http://blog.liga.net/user/aparhomenko/article/8227.aspx>.

Надійшла до реколегії 28.09.2015

ГРИЦАЙ В. И. ПРАВОВОЙ РЕЖИМ ДОМЕННЫХ ИМЕН И ИХ МЕСТО В СИСТЕМЕ ОБЪЕКТОВ ПРАВА ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ

Исследованы основные правовые доктрины относительно правового режима доменных имен. Проведён анализ соотношения доменных имен с объектами интеллектуальной собственности, установлены условия использования словесной части торговых марок и других средств индивидуализации в структуре доменных имен, определено их место в системе объектов права интеллектуальной собственности.

Ключевые слова: доменное имя, средства индивидуализации, право интеллектуальной собственности, информационный ресурс, торговая марка.

**HRYTSAI V. I. LEGAL REGIME OF DOMAIN NAMES AND THEIR PLACE
IN THE SYSTEM OF THE OBJECTS OF INTELLECTUAL PROPERTY LAW**

The basic legal doctrines regarding legal regime of domain names are studied; the analysis of the correlation of domain names with the objects of intellectual property is conducted; conditions of using the verbal trademarks and other means of individualization in the structure of domain names are established. The issue of competition between the traditional means of individualization and the right on a domain name is considered. The priority of a holder of means of individualization, who was previously registered or is being used for a long time based on the theory of exhaustion of rights, is defined.

The author concludes that the domain in terms of civil law should be considered as a mean of distinguishing the resource in the telecommunications network without being necessarily tied to the purpose of usage or information content. Thus, domain name is – the only way of identification and according to its essence is an independent mean of individualization of participants of civil circulation, which should be attributed to the category of non-traditional objects of intellectual property.

Keywords: *domain name, means, individualization, intellectual property law, information resource, trade mark.*
